

Eldəniz MƏMMƏDOV

*BDU-nun Elmi kitabxanasının əməkdaşı
Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dissertantı*

**M.F.AXUNDOV ADINA MİLLİ KİTABXANANIN
DÖVRİ MƏTBUAT FONDUNUN AZƏRBAYCAN
MƏDƏNİYYƏTİNİN VƏ ELMİNİN İNKİŞAFINDA
YERİ VƏ ROLU
(1923-2008)**

Açar sözlər: Dövrü mətbuat, kitabxana fondu, kitabxana işi, kitabxanaşünaslıq, milli kitabxana.

Ключевые слова: Периодика; библиотековедение; библиотечный фонд; Библиотечное дело; национальная библиотека.

Keywords: Periodicals; librarianship; library fund; library work; national libra

Hələ 1995-ci il iyunun 3-də M. F. Axundov adına Milli Kitabxanada miniatür kitabın təqdimat sərgisi keçirilərkən ümummilli liderimiz Heydər Əliyev demişdir: «Mən vaxtilə bu kitabxanaya dəfələrlə gəlmişəm. Amma bu gün kitabxananın astanasından keçərkən çox böyük hörmət və ehtiram hissi duyuram. Kitabxanaya, burada çalışan insanlara hörmət və ehtiramımı bildirmək istəyirəm» [4, s. 35].

Heydər Əliyevin daha sonra qeyd etdiyi kimi, «Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mədəniyyət, bilik, zəka mənbəyidir. Ona görə də kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir» [4, s. 35].

Bəşər mədəniyyətinin beşiyi sayılan Şumerlərdə gil lövhələrdən ibarət kitabları saxlayan ilk kitabxanaların meydana gəldiyi dövrdən müasir informasiya cəmiyyətində yaranıb inkişaf edən, külli miqdarda sənəd informasiyasının mühafizəsini və istifadəsini təşkil edən kitabxanaların dövrünə qədər dünya mədəniyyəti tarixi çox böyük yol keçmişdir. Bu böyük zaman kəsiyində «sənəd» məfhumu daha geniş anlayış kimi xarakterizə edilmiş və cəmiyyətin inkişafında mühüm elmi əhəmiyyət kəsb edən informasiya vasitəsi kimi formalaşmışdır. «Sənəd» dedikdə müəyyən işarələrlə, simvollarla əks edilən,

informasiyanın zaman və məkan daxilində verilməsini, yayılmasını təmin edən müxtəlif maddi (fiziki) daşıyıcılar (kağız, mikrofilm, maqnit lenti, diskələr, qrafik vasitələr və s.) nəzərdə tutulur. Bütün əlyazmaları, çap əsərləri, qrafik və audiovizual vasitələr, təsviri əsərlər, predmetlərin toplusu və s. sənəd anlayışı ilə ifadə edilir. Müxtəlif tip sənədlər vardır: bunlardan elmi, texniki, iqtisadi, bədii, hüquqi, estetik, tarixi, siyasi və s. sənədlər daha geniş yayılmışdır.

Müasir dövrdə kitabxana işinin təşkili və idarə olunmasının hüquqi əsaslarını 1999-cu il mart ayının 12-də ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə fərmanı təmin edir. Bu qanun 6 fəsil, 34 maddədən ibarətdir [2].

Sözü gedən qanunun IV fəslinin 20-ci maddəsində («Kitabxana xidmətinin təşkili») deyilir: «Kitabxanalar çap əsərlərindən və digər informasiya daşıyıcılarından səmərəli istifadə etmək məqsədilə kompleks kitabxana, biblioqrafiya və informasiya xidmətləri göstərir. Bu xidmətlər abonentləri ədəbiyyat və informasiya ilə təmin etmək, informasiya daşıyıcılarının seçilməsində kömək göstərmək məqsədi daşıyır. Kitabxana xidməti abonement, qiraət zalı, kitabxanalararası və beynəlxalq abonement, biblioqrafiya, elmi-texniki informasiya, fərdi və kütləvi, yazılı və şifahi, stasionar və qeyri-stasionar, qiyabi, kompleks vasitələrlə təşkil edilir. Kitabxana xidmətinin vəzifəsi kitabxana sərvətlərinin, dünya ədəbiyyatı nümunələrinin etibarlı şəkildə toplanması, qorunması və gələcək nəsillərə çatdırılmasından, onların əhali arasında geniş təbliğindən, bəşəri dəyərlərə yiyələnmək, müstəqil və yaradıcı düşüncəni vətəndaş yetişdirilməsinə fəal yardım etməkdən ibarətdir» [5].

Daha sonra, bu qanunun V fəslinin 26-cı maddəsində («Kitabxanaların elmi-metodik və kadr təminatı») deyilir:

«Mülkiyyət formasından asılı olmayaraq kitabxanaların elmi-metodik təminatı Milli kitabxana və elmi-metodik mərkəz statusuna malik olan kitabxanalar tərəfindən həyata keçirilir. Elmi-metodik mərkəz statusuna malik olan kitabxanalar kitabxanaşünaslığa, biblioqrafiyaya və informasiyaya dair metodik materiallar nəşr edir, kitabxanaçılıq nəzəriyyəsi və təcrübəsində mütərəqqi iş üsullarını ümumiləşdirib tətbiq edir, kadrların ixtisasının artırılmasını təmin edir» [5].

Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən belə kitabxanalardan biri də məqsəd və vəzifəsinə görə universal elmi kitabxana sayılan M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasıdır.

Tarixdə ilk dəfə olaraq 2008-ci ildə təntənəli şəkildə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Naziri cənab Əbülfəs Qarayevin 07.08.08 tarixli 416 sayılı əmrinə əsasən üç gün – 17-19 noyabr tarixlərində milli kitabxananın 85 illik yubileyi keçirilmişdir.

2008-ci ilin noyabrın 17-də Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrında M. F. Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının 85 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirdə mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəs Qarayev yubiley mərasimini açaraq kitabxananın 85 illik yubileyi çərçivəsində Türkdilli Ölkələrin Milli Kitabxanaları direktorlarının II beynəlxalq konfransı və «Avrasiya Kitabxanaları Assambleyası» Qeyri-Kommersiya Əməkdaşlıq Təşkilatının X beynəlxalq iclasının bu tədbirdə iştirak edən nümayəndələrini salamlamış, əlamətdar gün münasibəti ilə kitabxana işçilərini təbrik etmişdir. Dövlətimizin mədəniyyət sahəsinə, o cümlədən kitabxanalara göstərdiyi diqqət və qayğıdan ətraflı söz açan nazir Prezident İlham Əliyevin Türkdilli Ölkələrin Milli Kitabxanaları direktorlarının II beynəlxalq konfransının və «Avrasiya Kitabxanalar Assambleyası» Qeyri-Kommersiya Əməkdaşlıq Təşkilatının X beynəlxalq iclasının iştirakçılarna təbrik məktubunu oxumuş, milli kitabxananın bir qrup əməkdaşına Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin fəxri fərmanını təqdim etmişdir [1].

Tədbirdə çıxış edən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi, xalq yazıçısı Çingiz Abdullayev, TÜRKSÖY-un baş direktoru Düsen Kaseinov və başqaları tədbirdə yubiley münasibəti ilə milli kitabxananın kollektivini təbrik etmişlər [1].

Daha sonra yubiley iştirakçılarna «Salnamə» sənədli filmlər studiyasında Azərbaycan Milli Kitabxanasının tarixinə həsr olunmuş «Milli Kitabxana» sənədli filmi nümayiş etdirilmişdir. Filmdə milli kitabxananın direktoru Kərim Tahirov bu elm məbədinin yaradıldığı 1923-cü ildən bu günədək keçirdiyi inkişaf mərhələlərindən, insanların maariflənməsində, elm və təhsilin inkişafında onun rolundan ətraflı söz açmışdır. Vurgulanmışdır ki, yarandığı ilk illərdə 4 otaqda yerləşən kitabxananın cəmi 10 min nüsxə fondu olmuşdur. Müqayisədə təqdim edilmişdir ki, müəyyən müddətdə müxtəlif binalarda

fəaliyyət göstərdikdən sonra 1961-ci ildən indiki möhtəşəm binaya köçürülən kitabxanada hazırda 5 milyondan çox çap məhsulu mühafizə olunur. Kitabxanada əmək və mühafizə şəraitinin yaxşılaşdırılmasında, onun bugünkü səviyyəyə çatdırılmasında, kitab fondunun zənginləşdirilməsində ulu öndərimiz Heydər Əliyevin əvəzsiz xidmətləri diqqətə çatdırılmışdır [1].

Məlum olduğu kimi, respublikanın milli kitabxanasında əsas fondun təşkili və onun inkişafı 85 illik tarixə malikdir. 1923-cü ildə rəsmi açılışı olmuş kitabxananın fəaliyyətini təmin etmək məqsədi ilə fondun təşkilinə ciddi fikir verilmiş, bu məqsədlə əsas diqqət ayrı-ayrı şəxslərdən satın kitab alınmasına yönəldilmiş və milli çap məhsullarının diqqətlə toplanmasına səy göstərilmişdir. Bir faktı göstərmək kifayətdir ki, 1922-ci ildə Baş İqtisad Şurası Dövlət kitabxanasına (indiki milli kitabxanaya) milli dildə kitab almaq üçün 10000 manat qızıl pul verilməsini lazım bilmişdir [4, s. 5]. Bundan başqa, kitabxana açılarkən İmperator Texniki Cəmiyyəti Bakı şöbəsinin və Bakı ictimai yığıncağının 5 min cilddən ibarət kitab fondu da oraya verilmişdir [3, s. 44].

1939-cu ilin iyununda kitabxanaya Azərbaycanın görkəmli dramaturqu və maarifçisi M. F. Axundovun adı verilmişdir. Kitabxana 1960-cı ildən hazırda yerləşdiyi milli memarlıq nümunələrindən biri olan (memar Mikayıl Hüseynov) binaya köçmüşdür [9, s. 2].

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 15 aprel 2004-cü il tarixli 50 sayılı qərarı ilə M. F. Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasına «Milli Kitabxana» statusu verilmişdir və həmin andan bu kitabxana Azərbaycan Milli Kitabxanası (AMK) adlanır [10, 2008].

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının 2008-ci il hesabat məlumatlarına görə, kitabxananın fondunda 4508626 nüsxə çap vahidi mühafizə olunur. 2008-ci ildə kitabxanaya 25672 nüsxə yeni sənəd daxil olmuşdur ki, bunun da 11548 nüsxəsi kitab, 14124 nüsxəsi isə digər sənədlərdir. 11548 nüsxə kitabın 8032 nüsxəsi azərbaycan dilində, 2678 nüsxəsi rus dilində, 838 nüsxəsi isə digər dillərdə olmuşdur. Kitabxanadan il ərzində 37185 nəfər istifadə etmişdir [10, 2008].

Milli kitabxanada 25 şöbə, 50 bölmə fəaliyyət göstərir və onlarda cəmi 361 nəfər işçi çalışır. Bu işçilərin 301 nəfəri kitabxana işçiləridir.

Onlardan 213 nəfərin ali (149 nəfərin ali ixtisas) və 88 nəfərin isə orta ixtisas təhsili vardır [10, 2008, s. 6].

2008-ci il ərzində kitabxananın daimi oxucularının sayı 37185 nəfər, virtual oxucularının (saytdan istifadə edənlər) sayı 98447 nəfər, virtual sifarişin xidmətlərindən istifadə edənlər 260 nəfər, elektron kataloqdan istifadə edənlər isə 43458 nəfər olmuşdur. Davamiyyət 1759-69 nəfər olmuş, kitab verilişi isə 694017 nüsxəyə çatmışdır [10, 2008].

Məlumdur ki, informasiyanın emalı prosesində baş verən kardinal dəyişikliklər nəticəsində sivilisasiyanın inkişafı tarixində bir neçə informasiya inqilabları olmuşdur. Bu kimi inqilablar bəşəriyyət tərəfindən yeni keyfiyyətli cəmiyyətlərin yaranmasına gətirib çıxarmışdır [11]:

- **Birinci informasiya inqilabı** hər hansı maddi daşıyıcının üzərində (daş, ağac və s.) yazının kəşfi ilə əlaqədardır. Bu zaman biliklərin nəsillərdən nəsillərə ötürülməsi imkanı yarandı;

- **İkinci informasiya inqilabı** (XV əsrin ortaları) kitab çapı ilə əlaqədardır. Kitab kağız üzərində geniş tutumlu semantik məlumatın - biliyin həm zamana görə ötürülməsinə, həm də məkana görə yayılmasına imkan verən maddi daşıyıcıdır;

- **Üçüncü informasiya inqilabı** (XIX əsrin sonu) elektrik kəşfi ilə bağlıdır. Bunun da nəticəsində istənilən həcmdə informasiyanı operativ olaraq yığmağa və ötürməyə imkan verən teleqraf, telefon və radio meydana gəldi;

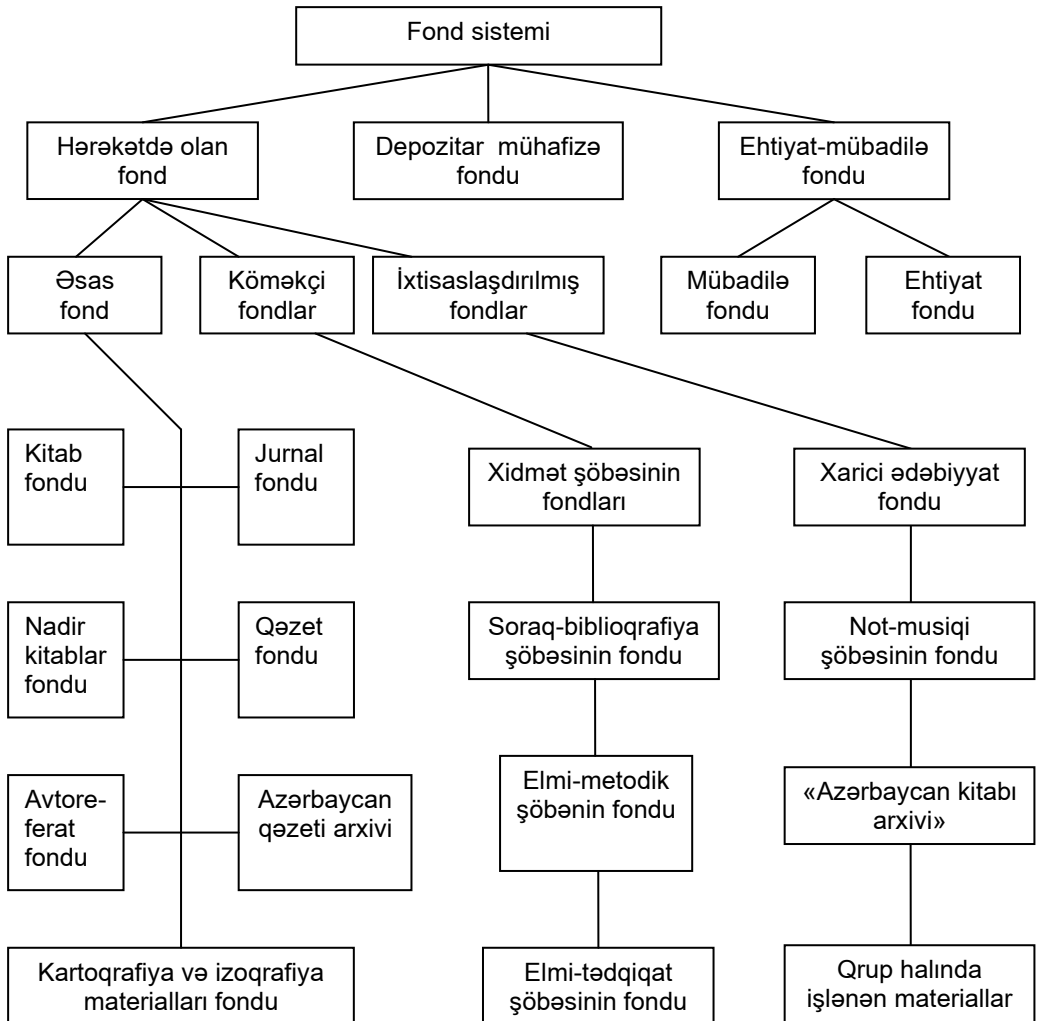
- **Dördüncü informasiya inqilabı** (XX əsrin 70-ci illəri) mikroprosessor texnologiyasının və fərdi kompüterlərin meydana gəlməsi ilə əlaqədardır. Bu inqilab cəmiyyətdə yeni bir sahənin - informasiya sənayesinin yaranmasına gətirib çıxarmışdır. Başqa sözlə, informasiya cəmiyyətinin qurulması prosesi başlanmışdır.

İnformasiya cəmiyyəti elə bir cəmiyyətdir ki, burada insanlar informasiyanın, xüsusən də onun ən yüksək forması olan biliklərin müasir informasiya texnologiyalarının köməyi ilə istehsalı, yadda saxlanması, emalı və reallaşdırılması ilə məşğuldurlar.

Müasir kitabxana fondları, o cümlədən M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının vahid fondu sənəd informasiyasının çap edilmiş və çap edilməmiş müxtəlif növlərindən ibarətdir. Çap materiallarına ancaq kitablar yox, serial nəşrləri (dövri mətbuat və s.), dövlət sənədlərini, texniki hesabatları, əlyazmaları, kartoqrafik mate-

rialları, şəkilləri, çertyojları, notları, mikrosənədləri (mikrofilmlər, mikrofişlər, mikrokartlar) aid edirlər. Kitabxana fondlarında saxlanılan çap edilməmiş materiallar sırasına isə audiovizual materialları (filmlər, slaydlar), elektron nəşrləri (CD, VCD, DVD) aid edirlər. Kitabxanalar ən mühüm elmi informasiya mərkəzi olduğundan göstərilən sənədlərin toplanıb saxlanılmasında və onların istifadəsinin təşkilində böyük xidməti vardır. Ancaq ənənəvi olaraq yenə də kitabxana fondlarında kitablar öz üstünlüyünü saxlamaqdadır. Buna baxmayaraq M.F.-Axundov adına milli kitabxananın fond sistemi içərisində dövrü mətbuat (jurnal və qəzet) fondunun Azərbaycan mədəniyyətinin və elminin inkişafında xüsusi yeri və rolu danılmazdır (Sxem) [8, s. 10].

Sxem

Mətbuat (çap olunmuş əsərlər, çap məhsulları) sözü termin kimi, əsasən, dövrü mətbuat mənasında işlədilir. Kütləvi informasiya və təbliğatın əsas vasitəsi kimi mətbuat sosial və siyasi mübarizənin, elmi bilikləri yaymağın, maarif və mədəniyyəti inkişaf etdirməyin, ictimai rəyi və dünyagörüşünü formalaşdırmağın qüdrətli silahıdır. XV əsrin ortalarında Avropada meydana gəlmiş mətbuat əvvəlcə kitab tipli nəşrlərdən, XVII əsrdən başlayaraq daha çox qəzet və jurnal nəşrlərindən ibarət olmuşdur [7, s. 529].

Dövrü mətbuat – müəyyən vaxt ardıcılığı ilə çap edilən nəşrlər; kütləvi informasiya və təbliğatın əsas vasitələrindən biridir. Dövrü mətbuata qəzet, jurnal, dövrü məcmuələr, bülletenlər və s. daxildir. Dövrü mətbuatın əsas xüsusiyyətləri onun müəyyən edilmiş vaxtda müntəzəm çıxması, bütün nömrələrin eyni ad daşması, illik nömrə və cildlərin sıra ilə artması, redaktorun və ya redaksiya heyətinin rəhbərliyi ilə buraxılmasıdır; əlavə xüsusiyyətləri: jurnallar üçün – dövriliyi (həftəlik, iki həftədən bir, aylıq, rüblük), hər ildə yeni nömrələrlə çıxması, çap vərəqlərinin qatlanaraq tikilməsi; qəzetlər üçün – dövriliyi (gündəlik, həftədə üç dəfə, həftəlik), illik nömrə ardıcılığı, iriformatlı kağızdan istifadə, tikilmədən çap olunması və sairədir. Dövrü mətbuat deyəndə ilk növbədə qəzetin yada düşməsi də təsadüfi deyildir. Çünki mətbuat sistemində qəzet daha qədim tarixə malikdir. Dövrü mətbuatın ilk nümunələri müxtəlif vaxtlarda, müxtəlif ölkələrdə meydana gəlmiş yenilikləri əks etdirən əlyazma vərəqələri olmuşdur. Venesiyada belə əlyazma vərəqələri «gazzetta» adlanan xırda pul vahidinə satılırdı. Qəzet adı həmin pul vahidindən götürülmüşdür. Çap qəzetlərinin yaranması, əsasən, XII (Almaniya, Avstriya, Hollandiya, Belçika, Danimarka) təsadüf edir. Rusiyada ilk qəzet 1702-ci ildə çıxan I Pyotrun «Ведомости»dir. Dünyada ilk jurnal Fransada (1665), XVII əsrin II yarısından İngiltərə, İtaliya və Almaniyada nəşr olunmuş, Rusiyada isə 1728-ci ildə buraxılmışdır. Azərbaycan dilində nəşr edilən ilk qəzetlər «Tiflis əxbarı» (1832) və «Qafqazın bu tərəfinin xəbəri»dir (1845). Azərbaycanda milli mətbuatın yaranma tarixi H. Zərdabinin Bakıda (1875, 22 iyul) çap etdirdiyi «Əkinçi» qəzeti ilə başlayır. Azərbaycan dilində ilk jurnal C. Məmmədquluzadənin Tiflisdə çıxardığı satirik «Molla Nəsrəddin» [6(19) aprel, 1906] məcmuəsidir [2, s. 528].

1875-ci ildə min bir zillətlə qəzet nəşr edən H. Zərdabinin bu böyük vətəndaşlıq zəhmətini cəmiyyət qiymətləndirə bilmədi. Cəmi 25-30 il sonra Azərbaycanda gündəlik qəzetlərə ehtiyac yarandı. M. Şahxatinski, Ə. Hüseynzadə, Ə. Ağaoğlu kimi nəşirlər yetişdi. Azərbaycanda Qərbin kommersiya qəzet modelləri yarandı. Əsrlərlə özünün ədəbi-bədii məktəbləri ilə yaşayan Azərbaycanda realist, rəşional tərəkürün məhsulu olan «Molla Nəsrəddin» məcmuəsi yarandı.

Azərbaycan mətbuatı 1910-cu illərin ortalarında milli müstəqillik ideyalarını «Açıq söz» qəzetinin köməyi ilə xüsusi tematikaya çevirməklə seçildi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti kimi müstəqil bir dövlətlə nəticələnən bu ideyaların bəhrəsi kimi Rusiyadan fərqli olaraq Azərbaycanda gerək mətbuat, söz azadlığına zəmin yaratdı. 1917-ci il rus inqilabından sonra hakimiyyəti ələ alan bolşevik hökumətinin Rusiyada ilk fərmanı bolşevizmə xidmət etməyən qəzetlərin qapadılmasına verildi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti parlamenti isə 1919-cu ildə mətbuat haqqında nizamnamə qəbul etdi. İndi biz, hətta fəxrlə deyə bilərik ki, rus dövrü mətbuatından fərqli olaraq Azərbaycan dövrü mətbuatı tarixin heç olmasa bir məqamında söz və mətbuat azadlığının dadını görmüşdür [6, s. 35].

«Əkinçi»dən bu günədək olan bütün bu müddətdə xalqa, yalnız xalqa xidmət edən mətbuat elə bu xalqın özü tərəfindən müdafiə edilməyib. Tarixin onlarca dönəmində bu müdafiəyə, bu dəstəyə çox ehtiyacı olan Azərbaycan mətbuatı məmur, senzura təzyiqləri ilə təkbaşına qalmışdır. Bu hesabla Azərbaycan mətbuat tarixi yüz ilin tənhalığını yaşamış, amma heç vaxt təslim olmamış böyük bir qüvvə kimi hörmətə, məhəbbətə layiqdir.

Bu tarixin öyrənilməsi millətin ictimai, siyasi, mədəni irsinin öyrənilməsi deməkdir. Məhz bu bir daha M.F.Axundov adına milli kitabxananın dövrü mətbuat fondunun Azərbaycan mədəniyyətinin və elminin inkişafındakı yeri və rolunu önə çəkir. Çünki M. F. Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası Azərbaycanda kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən, milli nəşrləri, xarici ölkələrdə Azərbaycan dilində nəşr olunmuş çap məhsullarını və Azərbaycan müəlliflərinin əsərlərini, dünya əhəmiyyətli nəşrləri, o cümlədən xarici dillərdə çap olunmuş məlumat daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən milli xəzinə və dövlət kitab saxlayıcısıdır.

İndiyə qədər milli kitabxananın dövrü mətbuat fondunun tarixi, müasir vəziyyəti və inkişaf perspektivləri probleminə müəyyən dərəcədə professor A. Xələfovun kitabxana işi tarixinin nəzəri məsələlərinə həsr edilmiş monoqrafiya və məqalələrində toxunulmuş, bu problemlə əlaqədar respublikamızın tanınmış kitabxanaşünas alimləri Xəlil İsmayılovun, Zöhrab Baxşəliyevin və bir sıra tədqiqatçıların əsərlərində də diqqət yetirilmişdir, ancaq dövrü mətbuat fondu müstəqil və xüsusi tədqiqat obyektı olmamışdır.

Burada əsas məqsəd əsası XX əsrin I yarısında qoyulan M. F. Axundov adına Milli Kitabxananın dövrü mətbuat fondunun kompleks tarixi mənzərəsini yaratmaq və milli kitabxanaşünaslıq elmi fikrində onun yerini müəyyənləşdirməkdən ibarətdir.

AMK-nın fondunda araşdırma apararkən çox maraqlı faktlara, statistik məlumatlara rast gəlinir. Təkcə 6 ay müddətində 1923-2008-ci illərdə kitabxanaya daxil olan qəzet fondunun incələnməsi prosesində milli kitabxananın 3 şöbəsindən («Kitab fondlarının formalaşdırılması şöbəsi», «Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsi», «Kitab fondlarının mühafizəsi şöbəsi») topladığımız tədqiqat materiallarına görə məlum olmuşdur ki, kitabxanda azərbaycan dilində 1000 adda qəzet (bunlardan 182 adda rayon qəzetidir), rus dilində 427 adda qəzet, 4 adda isə digər dillərdə olan qəzet, «Azərbaycan ədəbiyyatının arxivi şöbəsi»ndə azərbaycan dilində 74 adda qəzet, 45 adda mikrofilm, rus dilində isə 34 adda qəzet nömrələri mühafizə olunur.

Müqayisə etmək üçün AMK-nın son 9 ilinin, yəni 2000-2008-ci illərinin fondnda olan çap məhsullarının miqdarını, kitabxana üzrə davamiyyəti, kitabxana üzrə sənəd verilişini, KAA üzrə sənəd verilişini, oxucuların sayını cədvəl şəklində aşağıda təqdim edirik.

İllər üzrə	Fondnda olan çap məhsullarının (sənədlərin) miqdarı	Kitabxana üzrə davamiyyət (Gəliş)	Kitabxana üzrə sənəd verilişi	KAA üzrə sənəd verilişi	Oxucuların sayı
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
2000	4482986	211317	791759	4014	28067

2001	4489450	231716	862563	3915	30495
2002	4495098	227025	933486	3424	30487
2003	4509511	206848	775421	3661	32359
2004	4513244	177154	713714	2942	27623
2005	4453071	204227	765407	4038	31491
2006	4465442	225318	783949	5145	34083
2007	4482954	200050	713444	5103	39716
2008	4508626	175969	694017	4630	37185

Bundan başqa, 2000-2008-ci illərdə milli kitabxananın fondundan oxuculara çap məhsullarının aşağıdakı (jurnal və referativ jurnallar, qəzetlər, elmi əsərlər) növlərinə görə sənəd verilişi olmuşdur.

İllər üzrə	Jurnal və referativ jurnallar	Qəzetlər	Azərbaycan qəzeti arxivi	Elmi əsərlər
1	2	3	4	5
2000	37442	8498	7998	7879
2001	30995	6112	6387	7205
2002	27880	5995	3725	5695
2003	2440	5562	2230	5278
2004	2050	5400	2000	4980
2005	36804	6785	2900	4052
2006	41938	183913	3000	3873
2007	48334	51678	600	3844
2008	51120	3527	100	3758

1999-cu ildə kitabxananın 26536 nəfər oxucusu: bunlardan 21007 nəfəri azərbaycanlı, 2773 nəfəri rus, 742 nəfəri xarici ölkə vətəndaşı, 2014 nəfəri isə MDB ölkə vətəndaşları olmuşdur, 2008-ci ildə artıq bu göstəricilər artaraq 37185 nəfərə çatmışdır ki, bunun da 28900 nəfərini azərbaycanlı, 2683 nəfərini rus, 2310 nəfərini xarici ölkə vətəndaşı, 3292 nəfərini isə MDB ölkə vətəndaşları təşkil etmişdir.

AMK-nın fondunda digər sənəd növləri ilə yanaşı dövrü mətbuata dair bu qədər sənəd kütləsinin belə gözəl qorunub saxlanılmasında, onlardan oxucuların sistemli ictimai istifadəsinin təşkilində kitabxanaçıların əməyi ilə bərabər dövlətin qayğısı da özünü büruzə verir.

Xalqımızın böyük oğlu, dünya şöhrətli siyasətçi, müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyinin memarı, ümummillî liderimiz Heydər Əliyevin respublikamıza 34 illik rəhbərliyi dövründə mədəniyyətimizin çox mühüm sahəsi olan kitabxana işi dövlət qayğısı ilə əhatə edilmiş, bu sahə həmişə böyük öndərin diqqət mərkəzində olmuş və həmin illər respublikamızda kitabxana işinin tarixinə inkişaf və tərəqqi dövrü kimi daxil olmuşdur. Onun M.F.Axundov adına Milli Kitabxana haqqında yuxarıda qeyd etdiyimiz sözləri hər dəfə hörmətlə yad edilir. Məhz bunun nəticəsidir ki, onun sələfi, Prezident İlham Heydər oğlu Əliyev dahi öndərin tutduğu yolu davam etdirir, bu sahədə ciddi addımlar atır. 20 aprel 2007-ci ildə «Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında» və 6 oktyabr 2008-ci ildə «Azərbaycan Respublikasının kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı» haqqında sərəncamları kitabxanaçılar tərəfindən, o cümlədən ölkənin digər ziyalıları tərəfindən prezidentin növbəti belə addımı kimi qiymətləndirilir və Heydər Əliyev irsinə böyük hörmət hissi olaraq alqışlanır.

ƏDƏBİYYAT

1. *Azərbaycan Milli Kitabxanasının 85 illik yubileyi keçirilmişdir // Azərbaycan. – 2008. – 18 noyabr.*
2. *Dövrü mətbuat // Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası: 10 cildə. C. 3. - Bakı, 1979. – 600 s.*
3. *Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslük: III hissə. – Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2003. – 314 s.*
4. *İsmayılov X. Milli Kitabxana Azərbaycan elm və mədəniyyətinin xəzinəsidir // Kitabxanaşünaslıq və bibliografya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal. – B.: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2008. – №2. – s. 34-40.*
5. *«Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu // Azərbaycan. – 1999. – 14 mart.*

6. Məmmədli C. *Jurnalistikaya giriş: Dərs vəsaiti*. – Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2001. – 385 s.
7. *Mətbuat // Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası: 10 cildə. C. 6.* - Bakı, 1982. – 608 s.
8. *70 il xalqın xidmətində: (M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublika Dövlət kitabxanasının tarixinə dair materiallar məcmuəsi) / M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublika Dövlət Kitabxanası; Red.: F.Məmmədov.* – Bakı, 1993. – 156 s.
9. *M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasının 2002-ci il üçün tərtib etdiyi 80-A-T-RİH №-li forma.* – 8 s.
10. *M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının 2000-2008-ci il hesabatları..*
11. http://az.wikibooks.org/wiki/%C4%B0nformatika_elminin_tarixi,_predmeti_v%C9%99_informasiya_c%C9%99miyy%C9%99tind%C9%99ki_rolu

Э. Э.МАМЕДОВ

**РОЛЬ И МЕСТО ФОНДА ПЕРИОДИКИ НАЦИОНАЛЬНОЙ
БИБЛИОТЕКИ ИМЕНИ М. Ф. АХУНДОВА В РАЗВИТИИ
КУЛЬТУРЫ И НАУКЕ АЗЕРБАЙДЖАНА
РЕЗЮМЕ**

В этой статье с использованием короткого экскурса исследована роль печатного фонда библиотеки имени М. Ф. Ахундова в развитии Азербайджанской культуры и науки в период 85 летней деятельности.

E. E.MAMMADOV

**THE ROLE OF PERIODICAL FUND OF THE NATIONAL
LIBRARY NAMED AFTER M. F. AKHUNDOV IN THE
DEVELOPMENT OF AZERBAIJAN CULTURE AND
SCIENCE
SUMMARY**

In this article is spoken and analyzed the material using a short excursion to investigate the role of periodical fund of the National Library named after M. F. Akhundoff in the development of Azerbaijan culture and science in a period of 85 years activity.